

INNLEGG I TRONTALEDEBATTEN 23. OKTOBER 1979

Valgresultatet i september innebar en klar dreining mot høyre i norsk politikk.

Mandatfordelingen i en rekke kommunestyre og fylkesting vil bli til dels betydelig endret.

Hvilke konkrete utslag dette vil gi i samfunnet vårt og for det enkelte samfunnsmedlem vil bare årene som ligger foran oss kunne gi svar på.

Men hvilke politiske slutninger bør en for øvrig trekke av det valgresultatet vi fikk?

Velgerne har talt. I et demokrati som vårt er det en selvfølgelig konsekvens at den partimessige

- 2 -

maktfordeling som et valgresultat fører fram til, får innflytelse på den praktiske politikk som skal føres.

Men det er samtidig like mye i pakt med våre demokratiske idéer, at alle de som ikke finner løsning på vår tids store oppgaver i en konservativ politikk, ser valgresultatet som en sterk utfordring.

Kommune- og fylkestingsvalget fører ikke til endringer i styrkeforholdet partiene imellom i Stortinget. Valget fører derfor ikke direkte til forandringer i en regjerings arbeidsgrunnlag.

Riktignok har det tidligere i vår historie hendt at utslagene ved et kommunevalg har fått innflytelse på den parlamentariske situasjon og regjeringsdannelse.

Men forutsetningen for at en slik situasjon kunne ha oppstått nå måtte ha vært at det i norsk politikk både før og etter valget hadde vært til stede to klare realistiske og arbeidsdyktige regjeringsalternativer.

Noen slik situasjon har vi imidlertid ikke.

Den diskusjonen vi har sett utvikle seg etter valget mellom partiene i den borgerlige blokk har ikke bidratt til å styrke, men til å svekke troverdigheten til et borgerlig regjeringsalternativ.

Regjeringen ser valgresultatet som en sterk oppfordring til en grundig gjennomgang og prøving av sin egen politikk.

Dette betyr ikke at vi akter å legge vårt grunnleggende program på hylla. Det var dette program vi gikk til valg på ved forrige stortingsvalg. Vi føler oss forpliktet av dette.

Verken kommunevalgresultatet eller situasjonen her i Stortinget gir noe enkelt parti politisk rett til eller muligheter for ensidig og kompromissløst å stå på sine egne programfestede standpunkter i enhver sak.

Den parlamentariske situasjon innebærer en sterk oppfordring til oss om å samarbeide. Dette er nødvendig for å skape den stabilitet og styrke som skal til for å løse de store oppgavene som ligger foran oss.

Regjeringen er, nå som før, beredt til å følge denne oppfordringen.

Dette stiller store krav til Regjeringen, men også til Stortinget.

Det er trekk i det aktuelle valgresultatet og den politiske utvikling i vårt land som gjør det naturlig å

stille spørsmålet om vi beveger oss i retning av en to-
deling i norsk politikk.

Årsakene til en slik utvikling kan være mange.

Men én av de viktigste er etter min mening å finne
i den langdryge, til dels uklare og forvirrende diskusjon
mellom Høyre og de to mellompartiene om et alternativ
til Arbeiderpartiet.

Det går etter mitt skjønn tre klare idéstrømninger
i norsk politisk opinion.

Disse finner vi i den konservative, den liberale
og den demokratiske sosialistiske idéretning.

For mange mennesker er de liberale idéene blitt
partipolitisk hjemløse ved at mellompartiene i lang tid
har underkastet seg Høyres konservativt betingede
samarbeidsvilje.

Dette igjen har bidratt til at noe av den tradi-
sjonelle balanse i norsk politikk er sterkt forstyrret.

I en slik situasjon er det politisk avklarende
at Høyre på en sterk måte trer fram i det politiske
landskap. På denne måten får en avklart de politiske
hovedlinjer som enda eksisterer.

Det er politisk forvirrende når mellompartiene
på den ene siden hevder det syn at det liberale sentrum
bør styrkes, og på den andre siden sier at dette skal
skje i et regjeringssamarbeid med et stadig sterkere og
klart konservativt Høyre.

Denne utvikling har ført til at de liberale
idéene ikke lenger demmer opp mot de konservative
idéretninger, slik de tidligere har gjort i vår historie.

Det er mellompartiene selv som avgjør hvor lenge dette skal vare og hvor langt utviklingen skal gå.

Vi er nå inne i en brytningstid hvor vårt demokratiske system møter nye utfordringer og tar nye former.

Mange av disse formene er en klar styrking av vårt folkestyre.

Jeg har særlig i tankene utbyggingen av de ansattes medbestemmelse i arbeidslivet som vi i Norge er godt i gang med. Vi har videre tatt de første skritt på veien i retning av å utvikle et økonomisk demokrati.

Vi er videre langt inne i en desentraliseringsprosess der politisk avgjørelsesmyndighet blir ført nærmere dem avgjørelsene gjelder. Dette ser vi i utviklingen av såvel den nye fylkeskommunen som primærkommunenes

stadig sterkere plass i planlegging og utbygging av våre lokalsamfunn.

Vårt representative demokrati må bygge på en bred og mest mulig åpen kontakt mellom de som styrer og de som blir styrt.

Et sterkt utviklet organisasjonssamfunn skal være et grunnleggende hjelpemiddel i denne demokratiske prosessen.

Demokratiet slik vi har bygd det opp har en betydelig styrke i seg.

Men vi må også være klar over at det er sårbart.

Vår samfunnsform og vårt demokrati forutsetter at et stort antall kompliserte spilleregler blir fulgt.

Gjennom dette system for drøftinger, forhandlinger og tilpasninger de ulike grupper og organisasjoner imellom løser vi våre samfunnsproblemer.

Når denne prosessen har ført fram til beslutninger i folkevalgte og ansvarlige organer må beslutningene respekteres.

Hver gang dette ikke skjer, påføres vårt demokrati et sår.

I et slikt demokratisk system stilles det betydelige krav til den enkelte borger. Men det reiser samtidig utfordringer til de som er valgt til å representere enkeltmenneskene og organisasjonene som er bygd opp

for å kanalisere synspunkter og strømninger i vårt samfunn.

Spørsmålet er reist i den senere tid om vi er på vei inn i en ny situasjon hvor aksjoner fra enkeltmennesker og grupperinger skal få avgjørende innflytelse.

Demonstrasjoner og aksjoner er ikke noe nytt i vårt samfunn. Vi kjenner ulike utslag av dette gjennom vår historie.

Men vi kan allikevel ikke av den grunn bare skyve problemene unna oss. Jeg tror at vi gjør en betydelig feil dersom vi møter alle slags aksjoner på den samme måte.

Vi vet at vi i vårt samfunn har små, til dels militante grupperinger, som nettopp gjennom aksjoner ønsker

å bryte ned vår form for demokrati og vår rettsstat.

Vi har videre sett eksempler på ressurssterke grupperinger som gjennom sterke aksjoner søker å fremme sine høyst spesielle særinteresser.

Demokratiet og rettsstaten har midler til å verne de grunnleggende demokratiske verdier mot anslag av denne typen.

Men vi har aldri lov til å overse den mulighet at selv vårt demokrati og vår rettsstat kan være beheftet med svakheter.

Vi har ikke lov til uten å gå i dybden av problemene, å overse mulighetene for at vårt representative demokrati og vårt organisasjonssamfunn slik det fungerer, kan komme til å skyve til side enkeltmenneskers og smågruppers

interesser på en måte som for dem oppfattes, og med rette, som urimelig.

En kan av disse grunner ikke møte alle tendenser til aksjoner med en og samme sterke medisin.

En må i de tilfeller hvor det er grunn til det være villig til å lytte og å forstå.

Dette er etter min oppfatning ikke en svakhet ved et demokrati og en rettsstat, tvert imot.

Men dette innebærer selvfølgelig ikke at vi kan godta selvtukt for å løse konflikter. Disse kan bare løses gjennom forhandlinger, tilpasninger og avgjørelser, slik vårt demokratiske system har lagt det til rette.

Den viktigste økonomiske oppgaven er stadig å trygge sysselsetting og inntekter. Vi har oppnådd gode resultater i de siste par år i retning av å stabilisere landets økonomi. Pris- og kostnadsutviklingen har vært langt gunstigere enn i de foregående årene. Dertil kommer en betydelig forbedring i utenriksøkonomien. For første gang siden 1972 vil vi i år ha et overskudd i vare- og tjeneste-balansen.

Men det kreves fortsatt innsats for å bringe stabiliteten i landets økonomi videre fram til et tilfredsstillende nivå. Budsjettbehandlingen i høst, og drøftingene omkring

Regjeringens økonomiske politikk vil måtte skje i lys av disse oppgavene. Særlig viktig er de inntektsoppgjørene vi har foran oss i 1980 etter at loven om pris- og innstektsstopp utløper ved årsskiftet. Vi står ikke overfor nye problemer og nye tilstramminger og innskrenkinger. Vi står overfor den tross alt mye enklere oppgaven, å forsvare den standard vi har oppnådd, og unnlate å treffe tiltak som kan svekke landets økonomi.

Regjeringens holdning til distriktspolitikken i tiden framover vil bli preget av forholdene i de distrikter hvor man er avhengig av fiskeriinntekter.

I de senere år har vi fått stadig nye tilbakeslag når det gjelder utsiktene for fiskerienes naturgrunnlag. Vi fikk en ny alvorlig påminnelse så sent som i forrige uke da

Fiskeridepartementets Havforskningsinstitutt la fram sin årsrapport. Bestandene for våre viktigste fiskeslag har vist seg å være lavere enn tidligere antatt.

Denne utviklingen reiser alvorlige problemer både på kortere og lengre sikt. På kort sikt står vi overfor å holde oppe inntekter i de kystdistrikter som blir sterkest rammet. Dette gjelder ikke bare fiskerne. Det gjelder også fiskeindustrien og andre virksomheter knyttet til lokalsamfunnene. Kommunenes økonomi blir også rammet.

Det vil kunne ta lang tid før fiskebestandene blir bygd opp så sterkt at de gir grunnlag for tilstrekkelig store fiskekvoter, slik at vi får en mer tilfredsstillende inntektsutvikling både blant fiskerne og i land. Men vi kan ikke sitte med hendene i fanget og vente på dette.

Det er også en stor usikkerhet som skapes av andre lands fiskerivirksomhet. Fisken er en internasjonal ressurs og vi er ennå langt fra et tilfredsstillende internasjonalt reguleringsystem.

Tilbakeslaget i fiskerinæringen avslører alvoret i distriktsproblemene i mange av kystdistriktene fra deler av Trøndelags-kysten i sør til Finnmark i nord. Mens vår distriktpolitikk har gitt gode resultater i andre deler av landet, må vi innrømme at i store deler av Nord-Norge er vi fortsatt langt fra å ha en bærekraftig økonomi som kan trygge bosetting og gi tilfredsstillende inntektsgrunnlag for lokalsamfunnene.

Regjeringen vil kritisk gjennomgå distriktpolitikken og dens virkemidler med sikte på å få en sterkere virkning på utviklingen i Nord-Norge. Det er også tale om en forsterket

innsats i samarbeid med myndigheter og næringsliv i landsdelen for å spore opp konkrete utviklingsmuligheter som er til stede.

Regjeringen har fått en henvendelse fra Finnmark om nærmere drøftinger om de kortsiktige oppgaver knyttet til problemene i fiskerinæringen. Regjeringen vil med det første ha slike drøftinger med Finnmark, og også med de andre utsatte fylkene, både om de kortsiktige og de langsiktige problemer. Vi står overfor en vanskelig og krevende distriktsoppgave som trenger et sterkt samarbeid mellom statlige og lokale krefter. Regjeringen er innstilt på at staten skal yte sitt for å løse denne oppgaven, men det må ikke skje i en form som kopler ut det lokale ansvar, og den lokale medvirkning. Det er først og fremst i de respektive fylker og kom-

muner selv at problemene kan best analyseres og løsninger drøftes.

I de drøftinger som Regjeringen skal ha med fylkene i nord vil vi også drøfte nærmere om det er behov for fastere samarbeidsordninger mellom Regjeringen og disse fylkene, både fordi de avstandsmessig er lengst fra sentraladministrasjonen, og fordi problemene der er så mye mer påtrengende enn i andre deler av landet.

Disse oppgavene stiller krav om et bredt politisk samarbeid. Regjeringen er innstilt på å yte sitt bidrag til dette samarbeid.